

A F E R A

(fragmenti)

JEREMIJA, komesar štaba CNL
MATEJ, komandant okruga
BERNARD, načelnik zone
SIMON, komandant brigade
MARSEL, komesar brigade
KRISTIJAN, oficir za vezu pri štabu zone
Oficiri, borci

II

KOMANDANT: Da počnemo, što mislite? Je li potreban zapisnik?

KOMESAR: Naravno! — Ali zasad još ne. Porazgovarajmo. — Dakle, ljudi, stvar stoji ovako. Mi smo u centru saznali za vašu prepirku i moram vas izvesti da nam se ni najmanje ne dopada. Ne kažem da nemam poverenja u vas, ili da vas za neko zlo optužujemo. Ali moram da naglasim da smo sada u kritičnoj situaciji, kad je u pitanju unutrašnja čvrstina pokreta, zato svaka suprotnost među oficirima može da ima neprijatan i čak opasan značaj za čitavu severnu Italiju. Nikakvih suprotnosti, dakle! Neka nijedan ne misli da ima do kraja pravo i neka žrtvuje svoj individualizam zajedničkom rasudjivanju. Sve ste zreli politički ljudi, znate šta znači moja prisutnost među vama, zato računam na vašu saradnju. Ko nešto zna neka kaže, i ko je otišao suviše daleko neka krivicu prizna, jer u ove dane svi smo vezani za otpor i revoluciju. Prvo što bih hteo da znam, jeste reč onoga koji je došao da ovu stvar prijavljuje. To si ti, Kristijane, je li? Šta se to dogodilo kod vas i zašto ti se učinilo potrebno da dođeš u komandu okruga?

KRISTIJAN: Ja... dakle...

KOMESAR: Ti.

KRISTIJAN: A šta sam mogao da učinim? Potrebno je bilo nešto preduzeti, zato sam i došao.

KOMESAR: Čekaj, tako ne može. To nije odgovor. Kaži zašto si se odlučio na put do komande okruga.

KRISTIJAN: Potrebno je bilo nešto učiniti. — A inače, ja mogu da ti pružim samo sasvim malo podataka, jer nisam mnogo više nego posrednik. Ipak, ne samo posrednik. — Dobro, odgovoriti ti, samo da razmislim. — Morao sam doći. To jest, nisam morao, ako misliš da je bilo posredi nešto strašno nužno. To nije. Najlakše, to znači, najsmišljenije čemo izglediti sukob zajednički. — U stvari to i nije bio sukob. Rekao bih, nesporazum. Tako bih rekao: bio je nesporazum koji sam po sebi nema težine, ali bi mogao da postane odvratan, hoću da kažem, mogao bi — o, dodjavola, meni je to odvratno! Nisam zato došao da nekog prijavljujem!

KOMANDANT: Kristijane, govori otvoreno, kao što si govorio sa mnom! Sam si zahtevao da izgledimo spor.

KRISTIJAN: Dakle... u komandi je došlo do nesuglasica. Bile su to obične nesuglasice i možda je neko od nas preterivao. Takva je moja ocena... Da. (Cuta nje). Uostalom, neka svaki sam kaže kako gleda na stvar, takva je po mom mišljenju prava svrha sastanka, i ja ovde... ne mogu da odgovorim funkciji koju mi određuješ?

KOMESAR: Zašto si došao u komandu? Govori, ako nećeš, misliću da nešto skrivaš pred saradnicima. Zini već jednom!

KRISTIJAN: Pa ispričao sam ti! — Bio je sukob, nastao je sukob oko toga kako treba voditi brigadu, ukoliko...

KOMESAR: To je bio veoma zanimljiv sukob, je li?

BERNARD: Kristijan je išao sa mojom preporukom i na moju intervenciju. Nije odlučio sam.

KOMESAR: A, tako! I koliko vremena vam je potrebno da se uopšte dosetite šta ste učinili! (Kristijanu): Tebe je poslao Bernard?

KRISTIJAN: Dogovorili smo se. Rekao sam mu da bi bilo pametno, a onda se on odlučio i naredio mi da nadjem vezu sa komandom okruga. A inače, neka svako kaže svoje, samo to može da ima smisla.

KOMESAR: Ostavi zasad svoje predloge. (Bernadu): Poslao si, dakle, momka. Objasni mi zašto. Ali ukoliko, molim te, jer traćimo vreme koje je potrebno ljudima na bojištu.

Primož KOZAK, rođen je 11. IX 1929. u Ljubljani gde je diplomirao dramaturgiju (1954.) i filozofiju (1955.). Kritike i članke objavljivao je i objavljuje u revijama *Mladinska revija*, *Sodobnost*, *Beseda*, *Revija 57*, *Perspektive*, *Naši razgledi*. Napisao je drame: *Dialogi* (nije štampana i izvedena) i *Afera* koja je publikovana u *Perspektivama* br. 7 i 8 (mart, april 1961.) a svoje prvo izvođenje doživljava na sceni *Oder 57*, marta 1961.

U ovom broju objavljujemo tri fragmenta iz *Afere*.

BERNARD: Sačuvaj svoja upozorenja za sebe. A to uopšte nije bio sukob. Nesuglasice su nastale u radu i mi smo ovamo došli da te probleme rešimo. To je poenta stvari, zato se ne može govoriti o nekakvom sukobu.

KOMESAR: Ti si bio načelnik zone?

BERNARD: Ja sam načelnik zone.

KOMESAR: Pa ipak si dopustio nesuglasice. Nisi umeo da stvari dovedeš u red?

BERNARD: Slušaj, komesaru, ti me znaš, i znaš da ne marim avanture. Ova stvar, naime, zbog koje smo sad ovde, isto je tako moj problem kao što je i problem svih ostalih, i ako ti kažem, kao što mislim da moram — sam stojim pred pitanjem da li u položaju kakav je sad imam sva potrebna ovlašćenja za načelnika zone. Mislim na moralna ovlašćenja. Hoću da kažem, afera otvara isto tako moj problem, kao što otvara problem svih ostalih i ako neću da celu stvar zaprljam nedemokratskim diktatom, želim da imam čistu situaciju.

KOMANDANT: Nemoj preterivati, Bernarde! To što si sad kazao, otkriva čisti patos i samoljublje! Niko nije ni pomislio da posumnja u tvoju poziciju.

BERNARD: Nisam ni tvrdio da neko sumnja, Matej. I upravo zato, zbog vlastite čiste igre hoću da znam šta treba učiniti, jer nemam interesa da mutim vodu. Za mene, to nije samo lični problem, to hoću da kažem. Čovek sam koji ne voli avanture. Ja umem da radim u čistoj situaciji.

KOMESAR: Dobro, i šta to onda znači? Hoćeš li da kažeš da su ti se oduprli, ili da se odričeš položaja? Šta se s vama dogodilo, kaži mi, inače idem pa ću udariti u druge žice! Poprično se toga moralo dogoditi, kad ideš u takvu krajinu.

BERNARD: Dogodilo se ovo. Mada te upozoravam da je to bilo samo poslednje i najočiglednije dejstvo. Komesar brigade, to znači Marsel i komandant Simon...

KOMESAR: Simon si ti?

SIMON: Ja sam Simon.

KOMESAR: U redu, dalje.

BERNARD: Dakle, Simon je zbog neke kadrovske stvari uhapsio više ljudi iz Marselove grupe, a Marsel je zahtevao da ih pusti. To je Simon odbio. Tada je Marsel došao k meni i tražio da Simona disciplinski kaznim, a istovremeno je preko svojih ljudi otpočeo kampanju protiv njega. Kad je Simon saznao za aferu, zahtevao je dozvolu da u brigadi sprovede referendum koji bi odlučio ko od njih dvojice treba da napusti brigadu. Obojici sam naredio da ostave stvar na miru i došli smo ovamo. Oba stanovišta su naravno preterana, a položaj u brigadi takav da zahteva jasnu i autoritativnu odluku.

KOMESAR: Da, lepo. A zašto je spor nastao?

BERNARD: Stvar je u suštini načelne prirode.

MARSEL: Mislim da je načelnik pogrešno postavio pitanje. Budemo li govorili o principima, možemo definitivno da se izgubimo u lažnom objektivizmu. Skupili smo se da otkrijemo krivce, zato je diskusija o načelnim nesporazumima jalova.

BERNARD: Već sam ti rekao, nemoj to raditi. Marsel!

MARSEL: Nemaš pravo, Bernarde. Ne može se sarkriti da se u brigadi afirmisala neprijateljska i nezadnjačka politika, što je takodje uzrok mog zahteva da Simon ode.

KOMANDANT: E, to mi izgleda preterano.

KOMESAR: Neprijateljska politika! Momče, ako misliš još nekad u civile, pazi šta govoriš! (Simonu): Reč, šta je bilo s tom politikom.

SIMON: U brigadi nije naravno bilo neprijateljske politike, ali cela stvar nije ni pošto ni samo načelne prirode, kao što misli Bernard. Sa Marselom nisam imao neslaganja, zaista, naročito prvih meseci. Ali posle je počeo da tera po svome. Sa svojim ljudima je stvarao posebnu organizaciju. Zato sam se s njim razišao i sad hoću da mu kažete šta treba da radi komesar u brigadi. Za mene su ljudi koji se bore, ljudi koji se bore i ja ne nameravam da pravim razlike među njima, bez obzira otkuda su došli i kamo se ubrajaju. Ljudi iz brigade su me poslali da tu stvar uredim. Što se mene tiče, ovde nije potrebno stvarati nekakve grešne jarce, ali hoću jasnu reč.

MARSEL: Koliko ja znam, nas je pozvao komesar i zato niko ne može tvrditi da ima nekakav mandat. I koliko znam, naša brigada je borbeni odred revolucionarnog pokreta, zato nećemo odredjivati odnose nego ćemo kazniti ljude koji pokušavaju da pocepaju njegovu političko i vojničko jedinstvo.

SIMON: Nikad nisam razmišljao čiji smo, jer mi ta misao izgleda za našu radotu prestara. Ali sam ubeđen da smo oružana narodna pobuna a ne neki organ. Uopšte mi se čini neprikladno govoriti kao da raspolazemo jedni drugima.

KOMANDANT: Čekajte, ostavimo sada tu prepirku.

MARSEL: Pokret je taj koji vodi revoluciju. Ko ne priznaje Istinu i neće pravim Putem, naš je neprijatelj.

KOMESAR: Zar nisi čuo komandanta? Smiri se! Zbog vas sam ostavio posao u centru baš danas, kad nam je milicija uhapsila ceo pokrajinski vojni odbor i šta sam našao kod vas? Reči! Šta je to? Reči! To je smrdljivi debatni klub. Je li to sve što ste imali da mi kažete?

BERNARD: Mislim da taj ton nije pravi, komesaru. Problem nije bagatela koju ćeš izglediti krupnim glasom.

SIMON: U svakom slučaju bi bilo dobro kad bi stvar razumeo, komesaru. Potrebno je srediti, kako više ne bismo imali posla s unutrašnjim trvenjima. Kao komandant hoću da imam slobodan put do svih svojih ljudi i ne trpim nikakve zahvate sa strane. Moji ljudi su u akciji i ja m dugujem čiste odnose u odred.

MARSEL: A ja kažem da su to fraze koje kriju suštinu stvari i da je vreme da uzročnike rascepa pozovemo na odgovornost!

SIMON: Dakle, čovek se zaista oseća neprijatno. Govori bar direktno, Marsel, prepugno je da gudiš ovde celo vreme o meni u trećem licu. Zato sam tu da raščistimo situaciju.

MARSEL: Razbio si brigadu demagogijom i anarhističkim parolama porušio politički autoritet otpora! Kriv si za razbijanje vojske!

KRISTIJAN: Nije istina, „Marsel! Krizu si izazvao ti!

MARSEL: Juda bih bio, kad bih dozvolio raspad brigade!

BERNARD: Marsel, ne možeš osudjivati, skrivajući svoj udeo. Za svoju agresivnost nemaš osnova.

MARSEL: Moj udeo u brigadi je bio da mi je Simon pohapsio momke koji su bili sa mnom još u akcijskoj grupi u Rimu i koji su bili zreli i svesni revolucionari. Moj udeo je bio da mi je Simon onemogućio zadatak koji mi je poverio Pokret otpora i nije mi dopustio da politiziram brigadu. To sigurno neće kriti! Ali zapamti: ti si njegov stav sankcionisao!

SIMON: Nikakvih prečutkivanja, Marsel! Uhapsiće svakoga ko bi bez razloga osudjivao ljude. Tvoji su mi na tvoju inicijativu degradirali i osudili komandira čete! Ne zanima me šta si imao s njim, ali momak je za mene bio pravi! Ako si ga uzeo na nišan, nisi čuvao autoritet Pokreta otpora, ni svoj, kao ni moj! Inače, nisam imao nameru da govorim o tome, ali sam si me naterao na to.

MARSEL: Otkako si u Pokretu, znaš da ne smeš i da ne možeš delati mimo mene. A ti si mi uhapsio tri momka pred celim kolektivom! Poznajem te, Simone, i znam da si to učinio na svoju ruku. Zapamti — anarhist tvog tipa koban je za svaku organizovanu društvenu akciju!

KOMESAR: Stoj! Prestani, kažem ti. Dosta! Debatu sad prekidamo. I znate šta, ljudi, ja sam stari mačor ali ovakav kupleraj kakav vi izvodite, doživljavam prvi put. Samo, ja se neću prestrašiti vaše dijalektike, neka vam je to jasno! A sad se kupite! Saslušavaću svakog ponaosob i odlučiti šta ću s vama. Razgovore ovde više voditi nećemo! (Bernardu). Ti ostani kod mene.

SIMON: To mi se ne dopada.

KOMESAR: Nisi čuo, vojnike? Naredio sam.

III

(Komesar, Bernard).

BERNARD: Radio sam po savesti, Jeremija. Učini kako znaš, — ja sam postupao pravilno.

KOMESAR: Strpljenja, prijatelju; kako si postupao to čemo tek da vidimo; dakle: zašto je Marsel hteo da smeni Simona?

BERNARD: Hteo je, to jest mislio je da posle borbe povuče ljude sa sobom. U stvari, među vojnicima, to znači izmedju Marselove grupe i momaka koje je okupio Simon, već duže vremena vlada napetost, jer su se ukralita dva politička principa, odnosno — celokupna problematika sabrala se u dva govora...

KOMESAR: Dovraga, čoveče, prestani s filozofijom! Zašto je Marsel napao Simona, pitao sam te! Odgovaraj konkretno! Šta je izazvalo sukob?

BERNARD: Dakle — deo ljudi, naročito oni iz obe akcione Marselove grupe, zahtevao je da degradiram komandanta brigade jer je izgubio bitku. Izgubio? Pao je u zasedu i izvukao se s priličnim gubicima, eto, to je bilo.

KOMESAR: Ljudi su zahtevali? Znači da si u brigadi dopustio pobunu? A kakva ste komanda onda bili, kad su vas vitalni kao balave? Ko ste bili, pitam te?

BERNARD: Ne vići!

KOMESAR: Čekaj momče, nećemo baš tako jednostavno. Ne budi osetljiv. Saberi se i kaži: bojao si se pobune u brigadi, zato si došao ovamo?

BERNARD: Dodjavola, to je velika reč! Ne, pobune se nisam bojao, pre bih rekao, predviđao sam suprotnosti. — Osnovni prelom se izvršio u komandi brigade, jer je tu čitavo vreme od Marselovog dolaska tinjao antagonizam. I onda si ga u čitavoj politici i vojsci i na terenu osećao. Zato i nije imalo smisla rešavati probleme golim diktatom. Zato smo ovde, a ne zbog straha od pobune.

KOMESAR: Eh, dragi moj, i ti si mi neka riba! Kad te pitam kako je moglo da dodje do sukoba, kažeš da su ljudi krivi. Kad te pritisnem što si dopustio pobunu, tvrdiš da ste aferu skvali u komandi. Šta se tu igramo?

BERNARD (Cut).

KOMESAR: Dakle, šta je bilo?

BERNARD: Simon je izazvao krizu. Uhapsio je Marselove ljude, a onda, posle Marselovog istupa, dao ostavku na položaj.

KOMESAR: Aha! Marsel, dakle, nije govorio u vetar? I šta ti zapravo imaš sa Simonom, da ga prikriješ kao da si mu tetka?

BERNARD: Komesaru, sve je to sasvim drukčije. Trebalo bi da razumeš celokupnu problematiku.

KOMESAR: Pa ništa drugo i neću. Trudim se kao živinče da već jednom istisnem iz tebe šta je bilo s tom aferom, a ti mi natraš neku načelnu zagonetku. Činjenica je da je Simon ostantativno dao ostavku i izazvao krizu. Jeste li nije?

BERNARD: Naravno. To je činjenica. Čuj, Jeremija, da li bi me sad pustio iz mlina? Pitaj nekog drugog.

KOMESAR: A? Uvredjen si? Dragi moj, zapamti: odgovaraćeš mi, ili se nećeš dobro provesti. Jasno?

BERNARD: Ali kad je čitav tvoj postupak bez pravoga smisla. Izvukao si mi tog Simona i zajašio na njega, kao da si okirio živoga djavola. A bitno nećeš da čuješ. Simon. Jeste, Simon je terao na referendum, a u stvari je sve izazvao Marsel. Sve to ima svoju unutrašnju logiku.

KOMESAR: Marsel? Šta je sad opet to? Vučeš li ti mene za nos?

BERNARD: Pritisnuo je Simona.

KOMESAR: Šta to znači, pritisnuo?

BERNARD: Marsel je bio u brigadi kamesar. Posle bitke je zahtevao da Simona smenim. Sa sobom je imao svoje oficire i njih je onda Kristjan sa vojnicima blokirao, a Simon je odmah tražio referendum.

KOMESAR: Gledaj ti! Simon je pritisnuo Marsela, Marsel je stisnuo Simona, a ti si sve gledao s odgovarajućom uvidljivošću. Dopustio si Marselu njegovu diverziju i Simonu njegov teatar i namah ti je uspelo pokvariti situaciju tako da ti je Simon pritisnuo vojsku.

BERNARD: Hajde, učini sa mnom što god hoćeš. Šta me natežeš i mučiš kad nećeš da razumeš šta je na stvari. Učini, de, učini. Postupao sam kako sam mogao, i gotovo.

KOMESAR: Ali ti očigledno ni sad ne razumeš da nosiš ozbiljnu odgovornost na plećima, momče. Govori, kažem ti, govori, kako si mogao pustiti Marsela da napadne!

BERNARD: Kako sam ga mogao pustiti! Brigada je bila izišla iz bitke, ljudi su bili iznureni kao konji. Eto, i tada su došli Marsel i njegovi ljudi sa idejom da Simona smenim jer vojnički ne odgovara. Ali već ranije, odmah posle Simonovih hapšenja, Marsel je otpočeo kampanju i njegovi ljudi su pokušali da organizuju udar protiv Simona.

KOMESAR: E, brate, prekaradašili ste, prekaradašili. I tako ti se razbije komanda brigade, i to jedne od prvih brigada u Pjemonu. Nešto si sigurno i ranije nanjušio, je li? Iz čista mira nisu se dohvatili, zar ne?

BERNARD: Tako je. Bilo je trvenja. Ali tek u poslednje vreme su se sukobili.

KOMESAR: Madona! A zašto nisi streljao Marsela, kad si video da ti kvari situaciju?!

BERNARD: Glupost! Njega da streljam, a on mi drži obe akcijske grupe! Njegovi ljudi su svestan politički element! Možda trockizerski, ali ipak ljudi iz predgrađa koji imaju nekoliko meseci diverzantskih akcija za sobom.

KOMESAR: Onda je trebalo smaknuti Simona! Ta nisi od juče!

BERNARD: Rekao sam ti: ne razumeš. Smakni ti čoveka koji je sam organizovao ustanak u tim brdima. Ti ne znaš šta je Simon za ljude, ni šta su njegove ideje o čistoj revoluciji. Ne, Jeremija, morao sam da zadržim obojicu. Sasvim principijelno sam zadržao obojicu.

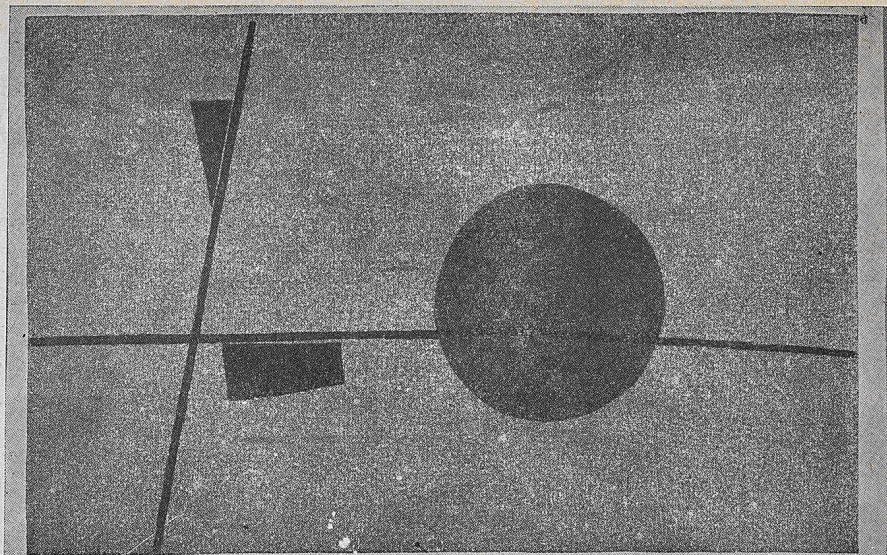
KOMESAR: Ukratko, Bernarde, ti si učinio sve što načelnik mora da učini?

BERNARD: Sve... to jest, sve... postupao sam kako sam mogao. Šta hoćeš s tim?

KOMESAR: Očigledno, na tebe ne pada nikakva krivica. Zar to nije nekako ljavog, načelnice?

BERNARD: Dodjavola, Jeremija, to je gadno! Šta uopšte pišaš, kad si već unapred odlučio da se ja izvlačim! Ne bojim te se, uopšte se nikoga ne bojim, dovoljno sam proživio da bih se ma koga bojao.

KOMESAR: Lakše, momče lakše, razgovaraj. Spusti ton, savetujem ti. Znaj, sve što si mi kazao, ne vredi mnogo. Ti nisi odgovorao, sve se zbilom mimo tebe. Simon nije kriv, isprovocirao ga je Marsel, Marsel nije kriv, prinudio ga je Simon. Ne osećaš kako sve to zajedno zaudara? Nisi kazao ko je počeo. Nisi kazao kakva je bila tvoja uloga. Nedužan si kao no-

ankica oprešnik

raskršnica, 1960.

vorodjenče. Samo, dragi moj, ja moram da upoznam situaciju, ako hoću da rešim problem, zar ne?

BERNARD: Nisam kazao da sam nedužan!
KOMESAR: Čist si kao kristal! A? Dopustio si nejasne odnose u brigadi, trpeo ih, protežirao si, sve je išlo tako olako, u mraku, a?

BERNARD: Komesaru! (Posle pauze). Govori, šta hoćeš da znaš!

KOMESAR: Ne, dragi! Tvoj čas je prošao. Molio sam te, pa nisi dao od sebe ni mrvicu. U redu.

BERNARD: Nisam kazao da ne snosim odgovornost!

KOMESAR: Ne, ne, dragi. Sad ćemo pripitati tvoje kompanjone. Samo sedi, sedi, kažem ti. Izvešćemo — kako se to kaže — suoenje, da... Vremena imam dovoljno. Sedi i čuti, rekao sam. — Neka dodje Marsel!

IV

(Komesar, Bernard, Marsel)

KOMESAR: Dakle, Marsela, je si li se najeo? Priljalo ti je? S Bernardom sam razgovarao o vašim teškoćama. Slušaj, objasni mi — sedi, nije potrebno da stojiš — kaži mi, zašto je zapravo Simon dao ostavku? Lepo sam te pitao i odgovor će ti biti sasvim lak. Hajde, kreni.

MARSEL: Hvala, što se jela tiče, dobro su se pobrinuli za mene.

KOMESAR: Tako to priljči ratniku, kao što si ti. — Sigurno nisi ni pomislio zašto smo tako brižljivi, je li? Kazaću ti: zato da budeš dovoljno sabran i da odgovaraš na ono što te pitam. Razumeš?

MARSEL: A to bi bilo?

KOMESAR: Poznato ti je, mladiću! Hajde, zini!

MARSEL: Simon je dao ostavku jer ga je položaj u brigadi prisilio na to.

KOMESAR: Kako prisilio?

MARSEL: Njegova politika je izazvala otpor u ljudima. To nije bila revolucionarna politika.

KOMESAR: Zato je dao ostavku?

MARSEL: Zato.

KOMESAR: Marsela, hteo si da smakneš Simona? zahtevao referendum jer si mu ti onemogućio delanje. Kaže da si ga prisilio ti. Šta na to kažeš?

BERNARD: Nemoj da izvrće stvari. Takve karakteristike nisam dao! Rekao sam da je afera zapetljanija nego što je ti vidiš! To je sve što sam rekao!

KOMESAR: Što sad zvočaš? Izjavio si da je problem izazvao Marsel. Je li tako, ili nije?

MARSEL: Ubedjen sam da je tako rekao.

KOMESAR (Marselu): Zasad izvoli čutati. (Bernardu): Jesi li izjavio ili nisi?

BERNARD: Rekao sam ti da je posle bitke Marsel sa svojim ljudima zahtevao da Simona smenim i time neposredno otvorio problem. Rekao sam ti takodje da se stvar vukla dugo.

KOMESAR: Marsela, hteo si da smakneš Simona?

MARSEL: Morao sam. Morao sam to već ranije!

KOMESAR: Oho! Komandanta! Dodjavola, tvoje su ambicije velike.

MARSEL: Da nisam, on bi srušio mene.

BERNARD: To nije istina! Marsela, Simon je mogao već davno da te napadne, a to nikad nije ni pokušao! Govorio sam s njim o tebi, više puta sam govorio.

MARSEL: A, jesi li? — U redu, priznajem, mogao je da me napadne, i to nije učinio. Ali to nema nikakvog značaja. Jer proces u brigadi je bio takve prirode da je nužno sazevao u konflikt. Simon bi me pre ili kasnije morao da likvidira — ako ne bi, likvidirao bih sigurno ja njega. I to sam pokušao da učinim. To sam bio dužan revoluciji, jer u čitavoj kom-

promislerskoj politici u brigadi drukčije rešenje nije bilo moguće. Simon je vodio u političku anarhiju, a ne u izgradnju revolucionarne vlasti. Takva je bila situacija i kao vojnici Pokreta otpora tvrdim: Simon je morao da me satre po istoj gvozdenoj logici, kao što je sad morao da ide na referendum.

KOMESAR: Ova ti je dobra. Po tvom je, dakle, sve vodila gvozdena logika?

MARSEL: Bilo je nužno.

KOMESAR (Posle pauze): Jesi li potpuno ubedjen da si u pravu?

MARSEL: Ako sam kao komesar hteo u vojsci da stvorim pravilnu političku situaciju, bezuslovno sam morao terati na konačan sukob. Ako sam nešto pogrešio, greh je što nisam uspeo.

KOMESAR (Bernardu): A ti si tvrdio da je stvar bila lični sukob u štabu? Prijatelji se sporečkali, je li? A u brigadi si imao razdor prvoga reda. Nije čudo što ti se sve razbilo! Komesar ti pred nosom radi na svoju ruku, a ti mi govoriš o ličnim prepirkama.

BERNARD: Marsel je za čitavo vreme bio strastven radnik.

KOMESAR: Ne trabunjaj! Razbijač, sektaš, a ne radnik! To nije nikakav odnos prema komandantu brigade! A inače — šta ako on ima pravo?

BERNARD: Marsel je bio ekstremist, ali poslali ste nam ga kao komesara brigade koji treba da politizira vojsku. Dvadeset godina sam u revoluciji i znam šta to znači.

KOMESAR: Da ga ti slučajno ne štitiš, je li?

MARSEL: Načelnik ne štiti mene. Načelnik je svestan da nije znao izvršiti svoju dužnost, zato problemu oduzima oštrinu.

BERNARD: Stani de, ti! Hoćeš li sad i mene da zajašeš?

MARSEL: Načelnice, ti znaš da sam se za politizaciju brigade sam borio. U odredu nisi sproveo liniju koju si kao oficir morao da sprovedeš. Popuštao si Simonu.

BERNARD: Dodjavola, zar ja tvrdim nešto drugo? Jasno je da si bio sam. Sasvim je logično što te nisam pustio do kraja. Zar misliš da bih prepustio rukovodstvo tebi s tvojim metodama!

KOMESAR: Tako dakle, znao si da tvoj komesar ne radi kao što bi trebalo?

BERNARD: Šta sad hoćete od mene? Znaš šta: znao sam. Znao sam, zato sam vodio politiku u brigadi tako da sam ekstremne težnje paralisao. Ja sam hteo da stvorim ljudski povezan revolucionarni kolektiv. To je bila moja dužnost, a ne smaknuti svoje oficire. Tako. I sad neka crknem, ako još nešto zinem.

KOMESAR: Ohoho! Pardon, gospodo, sentimentalnost ćemo ostaviti za docije, (Marselu). Ti si, dakle, terao u sukob? Degradiraš ljude bez osnova, osudjuješ ih, a na kraju ti izgleda čudno što nemaš kapitala. Rovariš protiv komandanta, stvaras organizaciju protiv njega i ilegalno pripremaš puč! Nije čudo što si se kompromitovao!

MARSEL: Niko nema dokaza! Niko nije javno dokazao da sam potajno rovario protiv Simona. To niko nije dokazao.

KOMESAR: Kako nije dokazao? (Bernardu): Čuješ li šta kaže?

BERNARD: Ja sam svoje rekao.

MARSEL: Simon je bio pred slomom i Kristijan mu je išao na ruku, to je bilo sve! Ubacio je parolu o potajnoj akciji! A niko to nije dokazao!

BERNARD: Što podmećaš, nesrećo božja?

KOMESAR: Kristijan je otkrio!

MARSEL: On.

KOMESAR: Pozovite Kristijana.

(Kristjan, Marsel, Komesar, Bernard, Komandant)

KRISTJAN: Zove me visoki tribunal. Šta je?
KOMESAR: Ponovi njemu šta si se upravo ispo-
vedio.

MARSEL: Vidi se da mi ovde niko ne veruje.

KOMESAR: Zini.

MARSEL: Tako ne mogu.

KOMESAR: Ti bi najradije čutao, je li?

MARSEL: Zavisi od toga kako razgovaraju sa
mnom.

KOMESAR: Kako sediš! Kako sediš, pitam te!
Ustani! Diži se, rekao sam! Mirno! Ruke uz telo!
Mirno! — Šta je bilo s akcijom protiv Simona?

MARSEL: Prebacili su mi da sam gurao svoje
ljude u puč protiv Simona.

KOMESAR: Ko ti je prebacio?

MARSEL: Kristjan.

KOMESAR (Kristjanu): Je li zaista otpočeo među
ljudima sa akcijom na svoju ruku?

MARSEL: Dokaza nema!

KRISTJAN: Eh, Marsel, šta to govoriš!

KOMESAR: Ti čuti. (Marselu). Tako, dakle, izla-
nuo si se. Ej, ti, tvrdoglavče! Ne, ne, samo se ne miči!
Mirno stoj. (Kristjanu). I ti, šta kažeš na njegovo
izlaganje?

KRISTJAN: Šta da kažem? Da je istina drukčija.
Ludost je tvrditi ovo.

KOMESAR: Jesi li sasvim ubedjen?

KRISTJAN: Ljudi su mi kazali.

KOMESAR: Ali Marsel može da tvrdi da si to pog-
rešno okarakterisao.

KRISTJAN: Može da tvrdi sve što hoće. A koliko
je istina, to je druga pesma.

KOMESAR: Hoćeš li da i tebi komandujem mirno?
Ne? Onda govori normalno. Je li Marsel zaista an-
gažovan u neposrednoj akciji protiv Simona?

MARSEL: Naglašavam: bez dokaza si digao buku.
Ja sam bio protiv Simona, ali pučem se nisam bavio.
Digao si buku da bi podupro Simona, kad sam javno
pred Bernardom zahtevao njegovu ostavku.

KOMESAR: Hoćeš li čutati ili nećeš? Ti, intelek-
tualac, boljih dokaza nemaš?

KRISTJAN: Dovoljni su oni koje sam dao.

BERNARD: Marsel, ljudi su bili krivi. Ja imam
dokaze.

KOMESAR: Ti? Ti imaš dokaze? A gde si ih sku-
pio? I zašto čutiš? Šta oubrazavaš da će ovde ostati
nešto skriveno? Kad povučem problem do ivice, ti
izvlačiš nešto novo iz torbe! — Bernarde, budi čovek!

BERNARD: Čitavu stvar sam sam ispitao.

KOMESAR: A zašto si ispitivao? Nisi se pouzda-
vao u Kristjana?

BERNARD: Hteo sam da znam kakva je čitava
situacija u brigadi.

KOMESAR: Ispitivao si, jer si sumnjao, prijatelju.
Nipošto se ne trudi. Nisi verovao da je Marsel otpočeo
diverziju. Nisi imao poverenja u svoje ljude.

BERNARD: Rekao sam: hteo sam da znam, ra-
zumeš!

MARSEL: Naveli dokaze, načelnice. Ako se ogra-
ničiš na opšte izjave, mogu pred komesarom da ti
prebacim pristrasnost. Dužan sam da polazem račune.
zato zahtevam tačne podatke!

BERNARD: Za koga me smatraš! Misliš da sam
budala? Ko je kriv da su tvoji ljudi počeli diverziju
protiv Simona? Ti si kriv, Marsel.

KOMESAR: Šta! Šta si rekao?

BERNARD: Rekao sam.

KOMESAR: Dodjavola, to je neko lud. Naposletku
je Marsel minirao brigadu?

BERNARD: To ne tvrdim! Ali u brigadi je bilo sve
u redu dok nije počeo da radi na svoju ruku. Osudio
je komandira čete koji je uživao velik ugled. I zašto
ga je osudio?

MARSEL: Šta sad to mešaš! I uopšte — tvrdiš da
je zbog takve afere dopušteno rušiti moj autoritet u
brigadi!

BERNARD: Mešam, jer je zbog toga došlo do su-
koba! Zbog te osude, koja se pokazala kao pogrešna,
Simon je uhapsio tvoje ljude.

KOMESAR: Eh, konačno! Dolazim do činjenice! Ali
najpre izmučite čoveka do krvi. Bernarde, kako je
bilo?

BERNARD: Ne garantujem da je stoprocentno tač-
no ovo što govorim. Mislim hronološki i slično. Kad
sam došao u brigadu, kazali su mi da je počelo tada
kad je Marsel osudio na smrt komandira optuživši
ga zbog rušenja discipline. A momak nije bio kriv.

MARSEL: Bio je kriv! Naredio sam mu da svojim
odeljenjem napadne selo, a on se odupro. A sve i da
nije bio kriv? Da li je dopušteno takvu intervenciju
upotrebiti protiv mene? Zašto je bilo potrebno siste-
matski razglasiti po brigadi da sam kaznio nepraved-
no i to namerno! Simon je iskoristio trenutak da
diskreditira mene i moj rad. Ako neko od kadrovske
mere pravi političku aferu velikog stila, njegova je
namera jasna i cilj očigledan! Komandira sam kaznio
zato što se nije pokorio naredjenju.

KOMESAR: Simon je uhapsio tvoje ljude zbog
osude?

BERNARD: Ni to nije tačno. Marsel je osudio
momka zato što nije poslušao njegovo naredjenje
nego je otišao Simonu koji je Marselovo naredjenje
izmenio. Zato ga je osudio. A Simon je onda zahtevao
da Marsel kazni svoje ljude koji su osudu izvršili.
Pošto se Marsel tome odupro, Simon ih je sam
uhapsio.

MARSEL: I drugi put bi se odupro. Čitava mahi-
nacija je bila sasvim jasna. Simon je naučio da mi
uprlja ljude, oslabi organizaciju i načini od mene
figuru. Zar sam to smeo dopustiti?

BERNARD: Simon te je morao zaustaviti. Zbog
one likvidacije ljudi su bili zaista besni. Radio si na
svoju ruku! I to što su tvoji ljudi agitivali protiv Si-
mona, rezultat je tvoje delatnosti. Čuti, govorio sam
s tvojim momcima iz akcijskih grupa koji su rovarili
protiv Simona. Izjavili su mi da je Simon neprijatelj
i bili su ubedjeni da je protiv njega dopušteno svako
sredstvo. Organizovali su akciju protiv njega.

MARSEL: I šta još...?

KOMESAR: Dosta! Sad razumem. Streljao si ljude
koji nisu išli za tobom, zato si izgubio kapital. Zato je
Simon uhapsio tvoje ljude, zato je otpočela akcija
protiv Simona, zato je on zahtevao referendum i zato
ste danas ovde. Madona, momci, kud ste se zaleteli!
Tragično je, razumete li, tragično je što ste učinili...
Izidjite sad svi napolje.

VIII

(Komesar, Simon)

KOMESAR: Simone. Dakle, Simone. Dodji ovamo.
— Znaš li da su tvoji kompanjoni čudna banda.

SIMON: Eh, komesaru, ovaj očinski ton me umi-
ruje.

KOMESAR (Iskezi se): Barabo. Mogao bih za tebe
da kažem isto. Šta misliš?

SIMON: Da spadam u bandu? Ne vredi kriti, ako
dobro promislim.

KOMESAR: A ako ne kažem? Je li?

SIMON: Misliš da ne spadam?

KOMESAR: O tom ćemo sad razmisliti zajedno.
Čuj me, ove tvoje saborce sam pomalo iscedio, i mi-
slim da mi je afera prilično jasna. Govorim bez uvi-
janja. Marsel je tvrdoglava tikva, a druga dvojica su
tako čudne bezbojne ptice da bog sačuva. Čini mi
se da ćemo tu aferu najbolje rešiti nas dvojica. A?
SIMON: Možda.

KOMESAR: Dakle, komandante, slušaj. Kaži mi
šta se zapravo dogodilo kod vas.

SIMON: Rekao si da znaš.

KOMESAR: Ne pokazuješ pravo razumevanje,
momče. Uprkos tome: šta je suština stvari?

SIMON: Bavim se tim problemom već duže vre-
mena, pa, ipak bih ti teško dao tačnu definiciju. Šta
se dogodilo? Brigada je nekako sazrela.

KOMESAR: Slušaj, ostavi filozofiju. Zanima me
šta znači ta Marselova presuda, te čudne Kristjanove
mahinacije, Bernardova inercija — šašava posla, sve
to zajedno. Šta misliš?

SIMON: Nema sumnje: Stvari su pošle stranputi-
com.

KOMESAR: I to temeljito! Dakle — ko je odgo-
voran?

SIMON: Ne znam šta podrazumevaš pod pojmom
odgovoran, ali teško ću ti pokazati nekoga koga bi
uhvatio za jaku. Odgovoran? Subjektivno svaki od nas.

KOMESAR: Ako već govorimo o tvojim gresima —
zar ti se ne čini da si brljotinu, čoveče božji! Odgovori
jasno!

SIMON: Stvar je konkretno pokrenuo Marsel kad
je degradirao komandira.

KOMESAR: Tako, mi rešavamo stvari konkretno,
dragi moj. Od vajtada je snaga revolucije bila kon-
kretna akcija, to valjda i sam znaš. Marsel, kažeš?
A zašto?

SIMON: Marsel hoće sve da učini sam. Uopšte,
hoće sve da vodi sam.

KOMESAR: Nisam te pitao kakav je njegov karak-
ter! Zanima me njegov stvarni motiv, njegov stvar-
ni politički motiv. Zanima me motiv Kristjana i Ber-
narda!

SIMON: Što se tiče Kristjana i Bernarda, imam
utisak da su se našli u položaju kad ih je proces pre-
rastao i više ništa nisu razumeli. Obojica su se našla

u praznom i Bernard se šćućurio, a Kristjan se raz-
leteo. A Marsel...

KOMESAR: A Marsel...?

SIMON: Marsela je prognila fiksna ideja da će
se brigada razviti samo ako je sistematizuje po svojoj
zamisli. Oslanjao se isključivo na organizacionu shemu,
hteo je da uspostavi strogu vojničko-političku organi-
zaciju i da u njoj poveže ceo komandni kadar — kao
što je naučio u Rimu dok je bio u ilegalnosti. Hteo
je potčiniti brigadu svojoj organizaciji. Ne, to nije
lična ambicija, ne shvati me pogrešno. On ne zna
dručkije, ta zamisao ga obuzme, bolestan je ako ne
postupi kako misli. Time njegova uloga nije naravno
bolja.

KOMESAR: I šta — njegova ti koncepcija ne iz-
gleda pravilna? Mi smo uglavnom politički pokret i
potrebno je ostvariti jedinstvenu organizaciju. S tak-
vim zadatkom je Marsel došao k vama.

SIMON: Meni takvo shvatanje ne odgovara. U ovoj
velikoj obnovi naroda ne volim stare sheme.

KOMESAR: Čekaj, to ćemo zasad ostaviti. Zanima
me, je li to sve što znaš o radu i namerama svojih
kolega?

SIMON: Ja? Znam sve. Na toj liniji ne mogu ti ot-
kriti ništa.

KOMESAR: Podaci ipak pobudjuju u čoveku oz-
biljne slutnje.

SIMON: U meni nikakve.

KOMESAR: A kako objašnjavaš što je Kristjan
otpremio Marsela Bernardu?

SIMON: Kristjan je posle Marselovog istupa spa-
sao i mene. Bio je bez ikakve orijentacije, rekao sam
ti. Zbunjen je bio.

KOMESAR: A to što je Bernard stajao čitavo vre-
me po strani?

SIMON: Pokušao je da igra arbitra. On je uvek
verovao u nekakav srednji put.

KOMESAR: A zar ti se ne čini da stvar ima ču-
dan karakter? Kristjan savetuje Marselu da ide Ber-
nardu upravo u trenutku kad si ti mogao da zagos-
podariš situacijom, a Bernard ga dovodi natrag da
izazove sukob! A?

SIMON: Nipošto, komesaru. Sačuvajmo nivo! Radio
sam s tim ljudima, poznao sam ih i znam ko su. Ta vrsta
dijaloga ne prinja mi za srce.

KOMESAR: Dobro. — (Čutanje). Slušaj, a šta kad
bih rekao da si ti hteo da prekinješ vezu sa centrom
kako bi ostvario hegemoniju i da si zato startovao na
Marselovu organizaciju?

SIMON: Ah, tako! A zašto mi to nisi odmah kazao!
Takvi metodi su potpuno jalovi. I znaš šta, u našim
redovima takvi podvizi nisu dopušteni, komesaru!

KOMESAR: Ne pokazuješ mnogo razumevanja za
stvar, momče. Da li si ti uopšte svestan objektivnog
značaja vaših magareština?

SIMON: Potpuno sam svestan: kriza je oštra, ali
njen značaj je plodan. Odnosno, biće onakav kakvog
uspeš dati stvari, komesaru. Ako aferu savladaš, stvar
je jasna.

KOMESAR: O, hvala, pouku primam sa zahval-
nošću! Dakle, cepanje brigade ljubazno da uzmem na
znanje? A za vaše intrige, za vaše rušenje autoriteta
Pokretu otpora, za vaše uništavanje borbenog od-
reda, da vam se zahvalim?

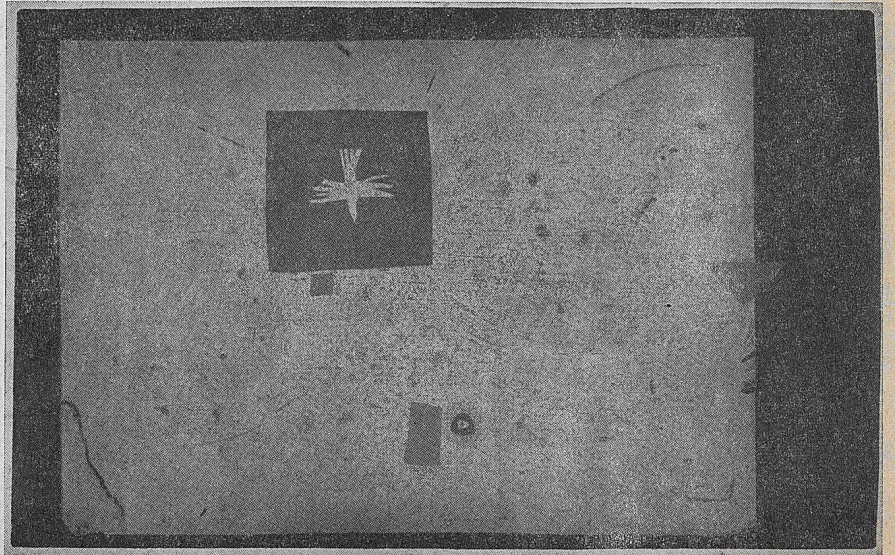
SIMON: Shvati jednom: U svemu tome nema ni-
kakve intrige. Svako pipanje u tom pravcu je jalovo.
Rekao sam ti već: situacija u brigadi je sazrela, to
je sve.

KOMESAR: U redu, ako ne razumem, a ti mi ob-
jasni. Ali objasni mi tako da razumem, znaš!

SIMON: Rekao bih — unutrašnja situacija u bri-
gadi je sazrela, jezgro je sazrelo, ljudi su sazreli. Unut-
rašnje su se sllili u jedinstven moralno povezan kolek-
tiv i tu su Marselove metode postale sasvim suvišne.
Marsel je hteo stvar sabiti u kruti organizacioni ok-

an kica oprešnik

lovište II, 1961.

vir, a ljudi su morali da dobiju vazduha, da iz sebe ostvare svoju zajednicu.

KOMESAR: Čekaj malo, zar Marsel nije branio organizacijsko jezgro otpora?

SIMON: Branio je. Već sam ti kazao da je sa svojim momcima obavio mnogo posla. Ali nije to u pitanju. Zasektašio je. Hteo je da pretvori brigadu u organ svoje trockističke grupe i onda je počeo da vodi politiku prestiza u kolektivu koji je bio moralno pozezan.

KOMESAR: Dobro. U redu. Ta misao mi otvara izvesnu perspektivu. Ali po kakvom principu si ti rešavao problem?

SIMON: Otkako sam se pred rat angažovao u pokretu Pravda i sloboda, za mene je bio ideal narodno samoupravljanje. Kod nas može da rukovodi samo čovek kome su ljudi dali taj mandat. Zato sam stvar stavio pred referendum.

KOMESAR: Aha. Sad ponešto razumem. Sasvim dobro razumem. Samo, Simone, prema svim odredbama Pokreta otpora to pravo nisi imao niti ga imaš, to ti je poznato?

SIMON: Nije važno da li ga imam ili ne! Nisu bila u pitanju juridička prava, nego živi ljudi! Važna je sadržina brigade i njen uticaj, a ne formalne odredbe.

KOMESAR: Jedinstvo otpora koje se izražava vojničkom disciplinom nije formalno pitanje, komandante! Tebe je Pokret otpora postavio za komandanta a Marsela za komesara zato da osposobite borbeno jedinicu, kako bi politički i vojnički bila zrela udarna snaga otpora! A ne zato da stvarate frakcije unutar naših odreda! Vama nije dopušteno da jedan drugoga smenjujete, da brigadu razbijate i igrate se dinastičkih dvoboja!

SIMON: Postupao sam tako da bi disciplina brigade rasla iz njene moralne svesti.

KOMESAR: Frakcije i dinastički dvoboji, rekao sam. Ono što ste učinili, težak je udarac za naš celokupni pokret. A dvostruko je teži jer niste svesni svoje krivice!

SIMON: Morao sam paziti da ljudi koji se bore izrastu u organizam koji treba da postane baza za obnovu društva.

KOMESAR: Čuj me, komandante: svaki čovek koji se bori u ovoj antifascističkoj revoluciji član je jednog organizma, a taj organizam je vojska narodnog oslobodjenja. Za druge organizme ne znam!

SIMON: Komesaru...

KOMESAR: Dosta! I šta ti zapravo hoćeš, nesrećni čoveče! Hoćeš da osnuješ vlastitu vojsku, šta li?

SIMON: Komesaru, ja moram ustrajati. Uložio sam u borbu celoga sebe i moram ostati čitav sa svojom koncepcijom.

KOMESAR: Dakle, nikako nećeš da shvatiš svoju ulogu?

SIMON: Nije tako! Nije to! To je ozbiljna reč! Hoću da te ubedim da ne mogu raditi ako ne postupam onako kako je u prirodi stvari. — Uklonite Marsela iz brigade, to je sve.

KOMESAR: Slušaj, ti! Posle svega što si mi sad ispričao, kažem ti: svaka diskusija među nama ostaje bez značaja. Zato ti kažem: bićeš kažnjen. Bićeš kažnjen ti i biće kažnjen Marsel. I primićete kaznu. A onda ćete se vratiti i ti ćeš Marsela rehabilitovati. I obojica ćete primerom pokazati kako saradjuju komesar i komandant, a istovremeno ćemo vam poslati novog načelnika zone koji će bdeći nad vama. — Ne kažem zbog toga da bih te udario po glavi, ne boj se. Nego zato što još nisi saznao šta je disciplina u revoluciji.

SIMON: Ako je tako, komesaru, onda me degradiraj. Ne učenjujem, samo u takvom položaju ne mogu da delam. Ne pouzdavam se u sebe i nemam čime da povežem ljude.

KOMESAR: A, tako! Ultimatum, dakle! Dakle, ultimatum!

SIMON: Poznata mi je situacija na terenu, to je sve.

KOMESAR: Dakle, zaista ultimatum? Pobuna?

SIMON: Komesaru! Sada, dakle, pretiš, li?

KOMESAR: Sa ovog stanovišta primaš odgovornost za sve što se kod vas dogodilo.

SIMON: To znači, pretiš.

KOMESAR: Momče, ne budi drzak! Shvati, komanda zahteva od tebe da rešiš problem koji si otvorio, ili se nećeš dobro provesti.

SIMON: To hoću i to radim.

KOMESAR: Dakle, naredjujem ti, kao oficiru: rehabilituj Marsela.

SIMON: Ubedjen sam da sam postupio dobro.

KOMESAR: U redu. Mislim da te dobro razumem. A ta tvoja petljanija je dalekosežna, dragi moj. Mogu da kažem da se nisi pokorio zapovesti, zar ne? Mogu da kažem?

SIMON: Analiziraj, pre nego što odlučiš, komesaru...

KOMESAR: Dodjavola, tako ću i kazati! Tvoj čin je pobuna! Nije ti dovoljno što si brigadu doveo do rascepa. Potrebno je nastaviti diverziju u komandi zone — i potrebno je rušiti jedinstvo Rezistencije. Od ovog trenutka si ti to jest vas dvojica, Marsel i ti, pod vojnom istragom! I sad me zanima kome će se još protiviti da tera svoje. Predaj oružje. Oružje, rekao sam!

XX

(Komesar, Simon)

KOMESAR: Sedi, ovamo, komandante. Tako — i sad govori.

SIMON: Govoriću u istrazi, komesaru.

KOMESAR: Ostavi to. Ne insistiram na istrazi. Objasni mi kako da sve to dovedem u red, to je sve što zahtevam od tebe.

SIMON: Istraga za mene nije pretnja.

KOMESAR: Slušaj ti, momče, razgovarajmo jasno ovog puta. Nemoj da licitiraš sa mnom. Nemojmo se ni junačiti, mene staje moj korak možda više nego što bi stajala tebe tvoja otvorena reč.

SIMON: Ali ja u istrazi mogu da dokažem svoje pravo.

KOMESAR: Slušaj, ti!... Dakle, kako želiš. Znaš, ti lično mene malo zanimaš, ali uništiti oficira revolucionarne vojske za mene je ozbiljan problem. Na tom nivou voleo bih da porazgovaram s tobom.

SIMON: Da, — i to znači?

KOMESAR: Tako, ostavimo sad ritual i dohvatimo se problema.

SIMON (Ofanzivno): Komesaru, ako je to istina — rešenje je samo jedno. Apsolutno je potrebno likvidirati Marselov aspekt.

KOMESAR: Da. Produži.

SIMON: Samo jedno, rekao sam. Brigadu je potrebno organizovati na osnovu plebscita.

KOMESAR: To je, dakle, tvoje mišljenje.

SIMON: I potrebno je svakom vojniku dati pravo odlučivanja, bez oficirske hijerarhije.

KOMESAR: Na kakvoj osnovi?

SIMON: Na borbi pojedinca.

KOMESAR: Ima li još nešto? Je li time program iscrpen?

SIMON: U osnovnim crtama...

KOMESAR: U redu. Kad razmislim, ići će. Dragi moj momče, za ovo trideset godina, otkako sam u revoluciji, učestvovao sam u uspelim ustancima i u poraženim ustancima, valjao sam se po tamicama i orao po frontovima i svašta video. Ali jedno znam sigurno: nema pobeze bez čvrste organizacije...

nizam o osnovnim stvarima. Pitanje je sumnja, a sumnja je zločin koji na našem putu dopuštaju sebi samo otpadnici. Poznajem ljude koji su sebi postavljali pitanja. Znaš li gde su završili? U agenturi OVR-e. Mi nismo postavljali pitanja. Za nas nije bilo tako da je ovde bila revolucija, a pored nje još nešto. Bilo je jedno korito i jedan život je tekao njime. Znao sam: ako popustim samo za jedan trenutak, tresnuće o zemlju mene i sve one koji stoje sa mnom, a ti i sam znaš da se fašizam nikad nije predomišljao da do lakata zaplovi po našim utrobama. Goreti je potrebno, goreti, a ne liti suze, jer ono što je za tebe suza, za druga je smrt. To je kontrola koja važi i za tebe. Mi smo sami na zemlji i nikakav šareni andjeo ne vuče nas za ruku u raj.

SIMON: Ali sad je tu Pokret otpora i masovni ustanak!

KOMESAR: Stoj! Nećeš! Nikakva vrdanja ne dopuštam. Ako imaš šta da kažeš, govori, ako nemaš, idi! Ali posle nekog kazati da sam ti ja preprečio put!

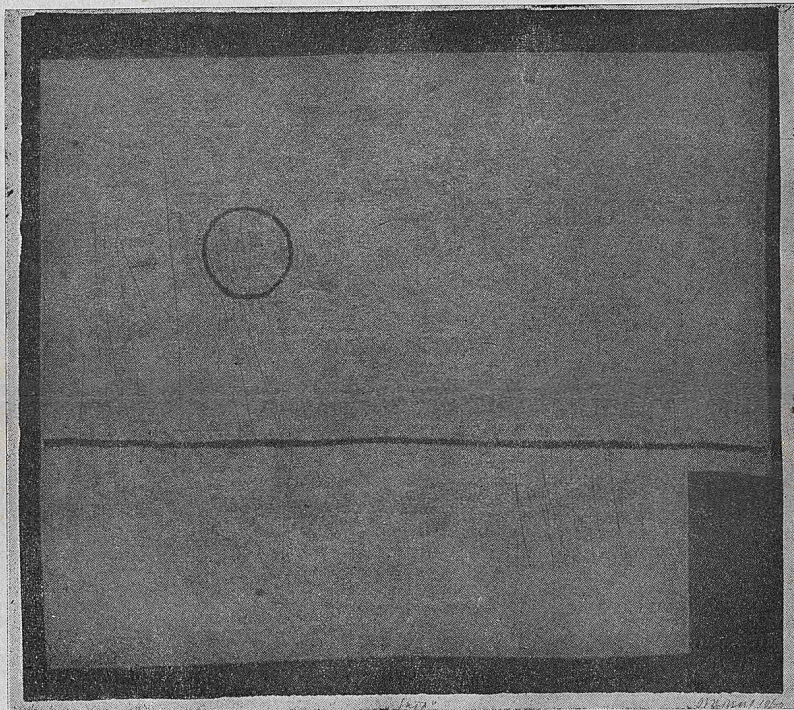
SIMON: Dakle, ...

KOMESAR: Zini! Dodjavola, zini, šta misliš?

SIMON: Dodjavola! Kod kuće sam ostavio dva brata, pa mi više nisu braća, jer su ostali kod kuće. Zato danas imam novu i oni su pravi! Njih imam i oni imaju mene, s njima sam se tukao, na moj poziv su umirali, sa mnom su krvarili...

KOMESAR: Za revoluciju su krvarili.

SIMON: Umirali su na mojoj strani! To su ljudi punog obima, svaki za sebe je čitav ostvaren svet, svet je koji se sam ostvario... Ja... ja... ti ljudi u meni ne dopuštaju da ih neko okrivljuje! To su zreli ljudi!

anika oprešnik

suša, 1960.

SIMON: To nije nužno. To je polovičan aspekt!

KOMESAR: Čekaj! Sad ja govorim! Govorim tebi, za koga znam da to nije shvatio, a moraš znati. Veruj mi, momče, ako čovek ne ide svojom glavom u proces, gotov je. Razumeš, unutra si i moraš dalje ili će te sastrti. Čovek se mora potruditi da se tom procesu čitav preda. Drukčije nećeš moći nikud.

SIMON: Da stvar bude jasna. Ovaj razgovor ni po čemu me ne obavezuje!

KOMESAR: Prokleta dušo, ostavi se demagogije!

SIMON: U redu, ako ne obavezuje ti si u istoj situaciji. Rekao si — glavacke u proces. Ko od toga ima koristi? Imaju li moji ljudi koristi?

KOMESAR: Revolucija.

SIMON: A šta je za tebe revolucija?

KOMESAR: Seljak si i rezonuješ kao seljak. Revolucija je veliko zdanje koje se mora s naporom zidati i strpljivo izmeriti. Jesi li ti sposoban za to? Nisi! Jurišnik si, divljak, strelac koji zahteva čitav prostor za sebe. To si ti! Jesi li se ikad upitao kakav je praktičan rezultat tvojih postupaka? Jer prava kontrola svakog postupka je praksa, dragi moj. Možeš mi verovati da si ovog puta izgubio najmanje deset procenta ljudi. Upravo sada, dok sediš ovde, oni se raspajaju i pokvariće ti situaciju na terenu. Jesi li svestan toga?

SIMON (Ćutanje. Izmiče pitanju). Zašto da pitaš samo ti? Ja hoću da postavljam pitanja! A šta ti, šta upošte ti hoćeš sa svojim koncepcijama? Jesi li se ti ikad upitao, kamo krmaniš?

KOMESAR: Izbegavaš kontrolu, je li? Ali svedjedno, ipak ću ti pošteno odgovoriti: nisam se mnogo pitao,

KOMESAR: Rekao si: to je naš svet, to je ceo naš svet. Ostvaren svet, to si dobro kazao.

SIMON: Onda neka živi po svom liku!

KOMESAR: Ali neka stvar dovede do kraja! Svi, ti i oni i ja i svi drugi, svi smo mi materijal revolucije!

SIMON: (Ćutanje). Komesaru, ja to nikad neću prihvatiti.

KOMESAR: A? To je sve što imaš da kažeš?

SIMON: Komesaru, naša brigada je čvrsta. Misliš da bih ti se dao u ruke kad ne bih bio duboko uveren da time služim Pokretu otpora. Vidi, ja sam došao rešavati a ne sahranjivati. Shvati to, moraš da shvatiš!

KOMESAR: Govoriš o brigadi, a celokupan problem antifascističke revolucije ne vidiš?

SIMON: Revolucija — to su moji ljudi. Ostvarujemo je!

KOMESAR: A za cilj ne mariš?

SIMON: Cilj se svakog trenutka ostvaruje!

KOMESAR: A dvadeset godina borbe ostaje za tebe neobavezna avantura?

SIMON: Ta borba...

KOMESAR: Ta borba je istorija i nema onog koji bi je izbacio iz koloseka.

SIMON: Ja sam odgovoran svojim ljudima.

KOMESAR: (Ćutanje). Neka bude tako. Revolucija ima svoj put koji se ne može preprečiti. Neka, dakle, teče svojim putem. Komanda brigade doći će pred vojni sud.

Sa slovenačkog prevela Roksanđ NJEGUŠ